Adrian Buz

1989

roman autobiografic – (fragment)

INTRO. MCMLXXXIX

Am în faţă o fotografie, o veche fotografie alb-negru aproape ireală. O fotografie în care se mişcă ceva. Lumina de miez de vară a anului 1989 tremură uşor pe zidurile masive ale Liceului Fraţii Buzeşti din fundal, în timp ce un grup de tineri şi câţiva adulţi aliniaţi pe patru rânduri privesc spre aparatul fotografic. Chipurile celor treizeci de elevi în pragul absolvirii liceului par nişte flori albe la capătul tulpinilor negre, siluete suple, îmbrăcate în uniforme – se clatină imperceptibil, nesigure, sub năvala acestei lumini intense, incandescente. Unii dintre ei se sunt pe fază, afişează zâmbete spontane, încărcate de diverse emoţii; alţii par că îşi trăiesc inerţi absenţa – poate un moment neinspirat de turpitudine sau poate furaţi de cine ştie ce gânduri sau poate pur şi simplu o mărturie unei imobilităţi expresive. Îţi poţi aminti gândurile de la optsprezece ani, după două decade? Unul din aceste chipuri absente care se unduieşte în poză e al meu, ascuns după o expresie pe jumătate neatentă, pe jumătate vizibil atinsă de aroganţa specifică vârstei. Îmi amintesc cu precizie la ce mă gândeam în momentul în care fotograful a declanşat procedeul, de parcă aş fi vrut să imprim pe peliculă şi vedenia mea nesigură, mai degrabă întrebătoare, asupra viitorului. Cine voi fi în anul 2001 când voi avea treizeci de ani? Un animal uman ajuns la maturitate, ale cărui instincte îl responsabilizează pentru a supravieţui în mediul lui, indiferent cum va fi acest mediu. Voi fi, adică, opusul celui care eram în acel moment. Interogaţia mea nu avea nimic nostradamic, pur şi simplu pipăiam cu mintea un viitor fără indicii. Mi se părea potrivit să asortez acestui moment de răscruce o seriozitate de adâncime. S-ar spune că trăiam clipa destul de pătruns.

Se pare că şmecheria mi-a ieşit. Interogaţia mea ajunge cumva la mine peste ani, în această fotografie în care lumina vibrează, ţâşnind dintr-un aparat psihic de proiecţie. Acum ştiu toate lucrurile pe care atunci nu le ştiam, pentru că între timp istoria şi-a ridicat de pe ele draperia unui timp, pentru că între timp viaţa şi-a văzut de treaba ei.

Nu ştiam că regimul comunist va cădea în nu mai puţin de o jumătate de an şi Ceauşescu va fi executat în urma unui proces care, deşi a avut temeiul lui, după câţiva ani, când tot ceea ce putea să ne orbească în acele momente de bucurie ingenuă ni s-a ridicat de pe ochi, a apărut ca o afacere dubioasă. Nu ştiam că există pe lume un om care se cheamă Ion Iliescu, primul preşedinte al României democratice, şi nici care va fi rolul lui în primii ani de libertate, marcaţi de evenimente violente şi manipulări şi însufleţiri şi bâjbâieli politice. De asemenea, nu ştiam cine e Adrian Năstase, un alt personaj cu un rol politic major în evoluţia ulterioară a României şi nu ştiam nici că în chiar vara acelui an de graţie 1989, cu puţin înainte de prăbuşirea comunismului, a fost implicat într-un eveniment aproape simbolic: a condus o delegaţie de tineri politicieni români la Moscova, unde, în ciuda dezgheţării iernii ruse şi a Prestroikăi deja în derulare, le-a ţinut nepoţilor lui Lenin un curs zelos de socialism, năucindu-i, probabil, prin anacronism, ca un parior complet lipsit de fler. Habar nu aveam cât de profunde sunt urmele lăsate de 50 de ani de comunism. Treaba asta cu cei 50 de ani de comunism care ne-au întârziat devenirea şi progresul – o aproximare exagerată, oficial nu au fost decât 43, 43 de ani de noapte roşie – a ajuns în anii post decembrişti un fel de refren fatalist menit să ascundă multe eşecuri şi neputinţe în zona politică şi socială. Dar mai ales, nu ştiam că cenuşiul vremurilor de atunci e de fapt culoarea specifică a unui popor cu un destin neenunţiativ, mai degrabă imploziv şi că vâna lui e una fudulă, dar ineficientă în cea mai mare parte a manifestărilor lui, inclusiv fotbalul.

Nu ştiam că pe 4 iunie în Polonia frontul Solidaritatea a câştigat primele alegeri libere, o primă lovitură în spiritul răsturnării partidului comunist în groapa de gunoi. De asemenea, nu ştiam nici cine e Václav Havel şi nici care va fi rolul lui într-o revoluţie care avea să se numească „de catifea”, în Cehoslovacia, în noiembrie; nu ştiam nici că pe data de 23 august a aceluiaşi an Ungaria îşi va deschide graniţa spre Austria, ridicând o parte din restricţii şi nici că pe 18 octombrie Erich Hoenecker, silit de circumstanţele noii istorii, îşi va da demisia, ceea ce i-a scutit pe est-germani de un tămbălău inutil şi poate sângeros. Probabil că unii dintre cei care îşi mai amintesc acum de

Zidul Berlinului se întreabă dacă nu cumva infamul simbol al unei epoci a căzut singur, de bunăvoie. N-a căzut singur, pe 9 noiembrie 1989 o mulţime entuziastă pur şi simplu a început să şterpelească bucăţi din el şi nu s-a lăsat până nu l-a transformat în uitare. Sau în produse ale unui comerţ exotic pe e-bay. Nu ştiam că, înainte ca toate aceste chipuri să apară cu răsuflarea tăiată la ştiri, lucrurile au fost negociate cu minuţiozitate la Malta între o mână de oameni, învăluiţi în exagerări şi secrete înnebunitoare. Istoria are subteranele ei, iar faptul că plăteşti taxe şi impozite nu înseamnă că ai dreptul să te plimbi prin ele ca printr-un muzeu. De fapt, dacă plăteşti taxe şi impozite şi cam asta e tot ce poţi face într-o viaţă de om, Dumnezeu să aibă milă de sufletul tău, consolează-te că gândul că eşti un bun cetăţean şi că măcar ai dreptul să-ţi exerciţi liber votul – ai putea să nu ai nici atât.

1989? Pe 20 mai, în China s-a instalat legea marţială în urma protestelor studenţeşti din Piaţa Tiananmen, din Beijing; a fost îngrozitor, imagini cu studenţii care s-au pus în calea tancurilor au intrat în patrimoniul simbolic al omenirii – ce-o fi fost în capul lor? Pe 24 martie, petrolierul Exxon Valdez a eşuat pe coastele Alaskăi şi 200 de milioane de litri de ţiţei s-au vărsat în mediu, cea mai mare catastrofă ecologică din istoria omului – văzând uşurinţa cu care acest animal dotat cu conştiinţă sădeşte distrugere în jurul lui ajungi să te întrebi dacă evoluţia a fost o idee bună, imaginile cu păsările şi mamiferele marine înecate în otrava neagră, au intrat şi ele în patrimoniul simbolic al omenirii. În iunie a murit ayatollahul Khomeini în Iran; în mod ciudat, şi el a intrat tot acolo, dar nu înainte de a-l pocni pe Salman Rushdie cu o Fatwa pentru Versetele satanice, ceea ce, şi mai ciudat, i-a făcut pe amândoi un pic mai faimoşi, istoria literaturii înregistrând un caz dramatic de amestec al fanatismului realităţii în adevărul minciunilor ficţiunii. Pe 26 iulie, juriul unui tribunal federal din Statele Unite ale Americii îl l-a condamnat pe R.T. Morris, jr. pentru realizarea unui virus informatic – primii paşi într-o nouă eră. Şi, dacă tot suntem aici, Curtea Supremă de justiţie a decis că steagul american poate fi ars ca formă de protest, sub protecţia primului amendament. Din 20 ianuarie George Bush, senior a fost ales preşedinte în Statele Unite ale Americii; n-a durat foarte mult până când trupele americane

au invadat Panamá, sub motivația înlăturării dictaturii lui Noriega – se vede treaba că în familia Bush funcționează o condiționare genetică. În august, Voyager 2 a trecut printre planeta Neptun și luna ei, Triton – în anul de grație 1989, acestei aventuri însuflețitoare i se atribuia epitetul „departe”. Și tot atunci, stația orbitală MIR și-a început cariera. În același an, Camilo José Cela a primit premiul Nobel pentru literatură; să fi fost comitetul academiei suedeze sedus de limbajul cel puțin colorat al spaniolului, care, probabil, a murit cu convingerea că Dios are coño?

Atunci nu știam toate aceste lucruri. În acel moment, aveam 3 ore de televiziune pe zi, iar presa scrisă era un instrument de preamărire prăbușit în derizoriu. Astăzi cu un singur clic într-o fereastră de webrowser afli mai multe despre anul 1989 decât ai fi putut să o faci atunci, oricât ți-ai fi căscat ochii și urechile.

Cu toate astea, când spun nu știam, nu înseamnă că, într-un fel sau altul, nu aveam cunoștință de unele din aceste informații. Doar că ele nu aveau un ecou limpede în conștiința mea. Sunt convins că nu eram singurul personaj din această fotografie căruia i se întâmpla un asemenea lucru și nu doar din pricina vârstei. Pur și simplu erau evenimente pentru care nu puteam să avem o înțelegere contextualizată adecvat, din bezna în care trăiam. Nu aveam cum să gândim aceste evenimente la un nivel semnificativ. Erau foarte puține lucruri care ne ajutau în acest sens și în mod cert școala nu se afla printre ele. Într-o măsură foarte mică, poate doar familia.

Ceaușescu a fost un om needucat, aproape analfabet. În 1982, a descoperit un principiu financiar simplu: pentru orice împrumut, orice bancă a acestei lumi cere o dobândă. România, la fel ca orice stat din lume, făcuse diverse împrumuturi la Băncile Mondiale. Iar aceste împrumuturi generau, prin dobânzi, o creștere a datoriei, pentru că așa funcționează socoteala asta. Ceaușescu s-a simțit vulnerabil în fața unei asemenea dovezi de capitalism. Se poate ca spaima lui să fi fost îndreptățită. Thomas Jefferson, un om mult mai evoluat, a avut trăiri neplăcute în fața instituțiilor financiare cu două sute de ani înaintea lui. Dar reacția întâiului Cârmuitor al Patriei a fost o dovadă grăitoare de sălbăticie: a decis plătirea „datoriei externe” a României în regim de

urgenţă. S-a instituţionalizat raţionalizarea, lipsurile au luat proporţii, aşa că în 1982, întunericul s-a lăsat de tot peste România. În acelaşi timp, Cel Mai Iubit Fiu al Poporului a început să se inspire din dictaturile comuniste asiatice şi megalomania lui a luat proporţii. Niciunul dintre cei care au fost siliţi să participe la manifestările dedicate Zilei Naţionale, nu va uitata vreodată cum arătau stadioanele patriei pe data de 23 August a fiecărui an. Mii de oameni asudaţi din pricina arşiţei de sfârşit de vară, încercând să se sincronizeze în lehamite, ca să formeze cu trupurile lor sau cu cartoanele pe care le ţineau deasupra capetelor litere care compuneau cuvinte sau imagini pline de un patriotism grotesc. Sclavi ai absurdului. În anul 1989, Ceauşescu anunţa victorios că datoria externă a fost plătită. În 1989, cu puţin înainte să fie răsturnat şi executat, Gorbaciov îl avertiza pe unul din ultimii dinozauri ai comunismului, imun la reforma Europei est-centrale, că îşi bate joc de propriul lui popor. Cu un pic de noroc, n-a mai făcut-o pentru multă vreme. Sau poate că n-a fost numai noroc.

Nu ştiam că în 2001, exact la vârsta de treizeci de ani, se va naşte Mara, prima mea fiică – a reuşit să scape de obsesia pentru părul lung şi într-o oarecare măsură de cea pentru balet, e aproape ambidextră şi dovedeşte o generozitate ca un lux al firii aproape neverosimil. Şi că tot atunci voi debuta cu un volum de proze – şase povestiri suferind de ambiţii experimentale, din care nici eu şi nimeni altcineva nu am înţeles mare lucru; cea mai bună dovadă că nu mint e faptul că a primit un premiu din partea unei reviste literare de prestigiu, dar cu un profil tradiţionalist. Nu ştiam nici că tot atunci o voi cunoaşte pe soţia mea de acum; sunt oameni care au convingerea că o asemenea dovadă de nestatornicie a inimii, un fel delicat de a spune adulter, îmi asigură postmortem o veşnicie în focul iadului – eu zic că, totuşi, a meritat riscul. Foarte ciudat cum curiozitatea mea s-a agăţat exact de această vârstă, care s-a dovedit plină de evenimente palpitante. Nu ştiam că voi ajunge şi traducător de literatură americană, la momentul respectiv habar nu aveam cine sunt William Burroughs, John Dos Passos, Hunter S. Thompson, Bret Easton Ellis, Hubert Selby, jr. sau David Foster Wallace; nu ştiam că voi deveni un fumător de aproape două pachete de Camel pe zi, care are nevoie de

detartraj dentar de două ori pe an; nu ştiam ce-i aia shopping şi cât de benefic poate să fie un asemenea tratament împotriva unei deprimări medii – poate că nu am bani să le cumpăr pe toate, dar e reconfortant să ştiu că cineva s-a gândit să facă atât de multe modele de suporturi de şerveţele de masă; nu ştiam că mă voi îndrăgosti de Italia, în urma unui sejur de o lună care a imprimat, printre altele, în memoria mea afectivă, cerul unei nopţi furtunoase de toamnă pe care siluetele unor palmieri se zbat în străfulgerări de lumină; nu ştiam cât de mult îmi place scotchul Cutty Sark.

Nu ştiam cine e Kilgore Trout, dar din vina mea. În 1989, romanul Abatorul cinci al lui Kurt Vonnegut penetrase blocada comunistă cu seducătorul lui mesaj antirăzboinic. Deşi, chiar şi aşa, ignorant, poate că ştiam într-un mod instinctiv, aşa cum orice nou-născut ştie încă dinainte de a se naşte că din sânul mamei o să-i vină lapte, de unde şi senzaţia de familiaritate, de acasă, pe care am avut-o când l-am citit mai târziu.

Nu ştiam că fericirea e un lucru atât de complicat, un lucru la care de la o vârstă ajungi să te gândeşti altfel în fiecare clipă pe care o petreci pe acest pământ şi că, în cele din urmă, totul se rezumă la capacitatea omului de a îndura. De a se îndura pe sine, de a-şi îndura semenii şi, dacă tot am ajuns aici, de a îndura abuzurile statului ocrotitor, indiferent cât de democratic e el.

Cu cât privesc mai mult această fotografie în care haloul luminii incendiare de iunie tremură deasupra capetelor a douăzeci şi ceva de tineri arătând ca nişte păpădii umane fragile, cu atât mi se pare mai neverosimilă încercarea mea de atunci de a-mi prognostica viitorul.

Nu ştiam ce e acela un blog (jurnaldeabuz. blogspot.com), şi, cu atât mai puţin, nu ştiam că tehnologii care în acea clipă păreau de domeniul science-fiction-ului se vor vulgariza foarte curând şi omenirea va fi cuplată la o imensă reţea virtuală – cu toate că o asemenea realizare nu-i va îmbunătăţi cu nimic condiţia şi nu o va salva de la bâjbâiala gălăgioasă prin nebunia acestei vieţi. Nu ştiam că anul 2000 va aduce în minţile supertehnologizate ale sfârşitului de mileniu perspectiva unei apocalipse informatice, care ar fi trebuit să ne arunce cu o mie de ani în urmă, într-un nou Ev Mediu fără apă caldă

curentă şi fără ştiri scandaloase pe câteva posturi de televiziune la ora 7 seara. Nu ştiam că aproape fiecare om din oraşele patriei va deţine în buzunar un mic aparat telefonic cu care îşi va face semnalată prezenţa în contemporaneitate. Nu ştiam că medicina va evolua atât de mult, încât va ajunge la performanţe de-a dreptul stranii, iar chirurgia va dobândi calitatea de a fi non-invazivă. Nu ştiam că grădina de zarzavat a bunicii va ajunge să primească nepreţuitul calificativ organic. Nu ştiam că pe Marte există viaţă.

În februarie 1944, familia tatălui meu s-a refugiat din Bucovina de Nord, din calea frontului rusesc. N-a fost singura, mii de familii de români şi-au părăsit în fugă obârşia. Au adunat tot ce se putea aduna dintr-o gospodărie destul de mare şi s-au suit într-o căruţă şi nu s-au oprit până în martie, când au ajuns undeva departe în sud. Exodul a avut pericolele lui, americanii bombardau la rândul lor rafinăriile din inima ţării şi convoaiele de refugiaţi care tăiau ţara în diverse direcţii erau expuse. Dar pericolul cel mai mare l-au constituit raidurile oficiale ale armatei ruse de după căderea frontului, în căutarea celor care au apucat să se repatrieze, pentru a-i prinde şi a-i expedia direct în Siberia. La terminarea războiului, acel teritoriu românesc din nord a fost un preţ prea scump plătit în urma unui „armistiţiu” semnat cu arma sovietică eliberatoare. Atât de eliberatoare, încât România s-a trezit nu doar deposedată de o parte din ţinuturile ei istorice, dar şi împovărată de o datorie imensă drept despăgubire de război şi, ca şi cum nu ar fi fost de ajuns, rămasă în sfera de influenţă a puterii sovietice şi molipsită de ceea ce unii istorici au numit ciuma roşie.

Aşa că, în cele din urmă, singurul beneficiu al familiei tatălui meu a fost faptul că şi-a păstrat identitatea românească, ceea ce, totuşi, n-a fost puţin lucru. Rudele lor din nord care nu au apucat să se refugieze au trecut printr-un proces cumplit de rusificare şi au suferit lucruri care sunt menţionate în unele cărţi. Atunci, aceste cărţi nu fuseseră scrise.

De fapt, dacă mă privesc mai bine în această fotografie şi îmi amintesc mai multe, îmi dau seama că nu doar viitorul era o mare necunoscută. Prezentul era de asemenea obiectul ignoranţei şi al dezinteresului meu. Aş spune că abia dacă aveam cunoştinţă de

propria mea persoană. Eram un aiurit cu capul plin ochi de Dépêche Mode şi Duran Duran şi Gary Numan şi The Clash şi Nina Hagen şi aveam o dispoziţie indolentă permanentă şi în asemenea condiţii studiul nu se lipea de mine sub nicio formă, în ciuda eforturilor părinţilor mei şi a meditatorilor care, sperau ei, mă vor aduce pe calea cea dreaptă. Dacă aveam un viitor, acela ar fi trebuit să fie unul sportiv, deşi, cel mai sigur, nici acela. Eram complet imun în faţa oricărei tentative de clădire unui viitor, eram vegetal, o pădure care fremăta întunecat şi mut în planul vreunui ţel şi în care nu intra lumina viitorului. Sport, pentru că aveam un metru nouăzeci și anumite aptitudini fizice. Cred că taică-meu avea dreptate: Aici minte nu se cere, ci prostie şi putere, era sloganul cu care îmi încuraja el drumul spre facultatea de sport, sancţionându-mi ironic, nu doar lipsa de orizont, dar şi traseul oarecum comod, departe de tradiţia artistică a familiei, pe care mi-l alesesem. Dar, neavând un tonus combativ accentuat, eram mai degrabă reflexiv şi cu o predispoziţie naturală pentru lucruri fără un folos concret. Din toate aceste obiceiuri mai puţin dinamice, să spunem, ar trebui să scot înclinaţia pentru lectură, pe care chiar dacă o practicam fără sistem, a fost sâmburele unei pasiuni. Mai târziu avea să-mi deschidă o uşă prin care am ieşit din mine însumi spre lume, mânat din spate de ceea ce numim în mod curent o vocaţie. Pe lângă un medic sau un inginer constructor dedicaţi muncii lor, pare cea mai lipsită de sens şi abstract-inutilă ocupaţie pe care un om şi-o poate cultiva; o scuză pentru un soi de leneş care încercă să-i păcălească pe ceilalţi că atunci când stă inert cu ochii în tavan face un lucru foarte important. Unora chiar le iese.

Responsabil era ultimul lucru care l-aş fi putut spune despre mine la 18 ani. Eram domnul Dépêche Mode în persoană şi singurele lucruri pe care le ştiam cu precizie erau o mulţime fără capăt de albume ale unor trupe şi anii lor de apariţie şi o mulţime de versuri de melodii – ţi-aş fi putut spune chiar şi câteava lucruri despre mesajul pe care îl conţin. Dacă cineva mi-ar fi vorbit despre căderea comunismului aş fi dovedit că am toate calităţile unui şmecher şi, cu un umor indolent, aş fi privit mai întâi în sus, să văd exact de unde anume cade şi apoi în jos, să văd unde cade. Dar glumele pe astfel de teme ne

erau străine în acei ani, ar fi fost o îndrăzneală care nu putea să însemne decât două lucruri: fie un instinct de conservare foarte redus, fie apartenenţa la vreuna din acele structuri întunecate ale statului care ţi-ar fi permis un statut aparte, mai precis, la ceea ce generic numeam Nomenclatură. Deşi comunismul era, în cea mai mare parte a timpului, pentru cei prinşi în cadrul acestei fotografii o noţiune negativă abstractă, îi resimţeam din plin aplicaţiile: frica, lipsurile, uniformizarea, compromisul moral. Nu, umorul pe astfel de teme nu prea se producea în acei ani. Frica aproape că trăia prin sine şi se autogenera, aparatul represiv îşi savura rafinamentul la care ajunsese, după zeci de ani de brutalităţi şi manipulări. Cât despre lipsuri, în mod cât se poate de oficial, bezna din oraşele patriei se regăsea şi în stomacurile, în caloriferele, în garderobele ei şi din ce în ce mai mult în obiceiurile, în inimile şi în minţile ei. În ultimii ani de comunism, nu confortul românilor era pus în pericol, ci chiar subzistenţa lor. Un fapt cert: România a cunoscut una din cele mai aspre dictaturi pe care le-a născut comunismul în blocul estic. Cu toate astea, oficial sau nu, viaţa, chiar şi în cele mai vitrege locuri, îşi găseşte de fiecare dată resurse pentru a se manifesta în conformitate cu ceea ce ar trebui să fie o eră, un timp al omului pe pământ, pentru a se manifesta în conformitate cu propria sa natură. Uniformizarea se producea până la un anumit nivel, dar dacă priveai cu atenţie, la nivel celular, oamenii reuşeau să fie ceea ce sunt ei în orice societate din lume: o mulţime gălăgioasă căreia îi vine greu să-şi împace diferenţele şi nevoile şi care nu se poate armoniza decât cu efort şi generozitate şi alte resurse pe care nu întotdeauna şi le găseşte. Şi căreia îi place să beneficieze de produsele pe care civilizaţia unui timp le naşte pe planetă. Niciun comunism din lume nu poate uniformiza nuanţele lăcomiei născute de o moştenire, oricât de meschină ar fi, sau culoarea pasiunilor din jurul unei femei frumoase. Nu poate uniformiza nevoia de a te spăla şi a te îngriji sau de a călători în confort. Niciun comunism din lume nu poate distruge nevoia funciară a omului de a alege. Indiferent despre ce e vorba. Pe de altă parte, puterea, dincolo de vitrina oricărei ideologii, se viciază şi se restructurează în direcţia profitului simbolic sau material, ceea ce însemnă abuz, corupţie, reţele, ei bine, oricât de dramatic sună,

criminale. Toate acestea, de-o parte şi de alta, sunt constante ale naturii umane. În mod foarte ciudat, scriind aceste lucruri acum, la douăzeci de ani de la căderea comunismului, nu reuşesc să înţeleg cum a fost posibil să coexiste. Să coexiste cenzura, privările şi opresiunile cele mai odioase cu insule de lumină în care supravieţuia umanitatea noastră.

Şi, totuşi, ce ştiam atunci? Că prin antena sofisticată de pe bloc, făcută de un specialist anonim după o schemă în care ştiinţa se regăsea foarte puţin, aveam toate şansele să primesc câteva clipe de lumină de la televiziunea fraţilor iugoslavi, al căror comunism era mai relaxat. Duminica la prânz, cu un pic de răbdare, puteam să-i văd pe David Bowie cu Ashes to Ashes sau Uitarvox cu Dancing With Tears în My Eyes sau pe Nick Cave cu The Mercy Seat sau pe Gary Numan cu I Die, You Die sau Talking Heads cu Burning Down the House sau Dépêche Mode cu Shake the Disease. Erau lucruri de care viaţa mea depindea în mod direct. Bugs Bunny era ceva mai mult decât un desen animat, era promisiunea unei vieţi mai bune. Iar dacă într-o noapte de vară printr-un noroc îl vedeam pe Tom Waits într-o producţie semnată de Jim Jarmusch, se chema că mai exista speranţă; deşi cred că cel mai sigur ne mulţumeam şi cu Superman sau orice film în care Burt Reynolds interpreta rolul unui ticălos simpatic. Exista speranţă şi când, cotrobăind prin biblioteca casei, dădeam peste Stendhal sau Cehov sau Dickens sau Jerome K. Jerome sau Mark Twain, sau când statul comunist a lăsat să iasă în librării traducerea romanului Magicianul al lui John Fowles. Sau atunci când, în mod cu totul surprinzător, singura casă de discuri românească, Electrecord, a editat albumul din 1988 al trupei americane de postpunk, Sonic Youth. Day Dream Nation se numeşte şi găsesc că enunţul din titlul americanilor s-ar putea extinde simbolic asupra acestui cadru în care douăzeci şi ceva de tineri stau cu ochii căscaţi spre obiectivul aparatului, dar cu mintea umblând anapoda, încercând stângaci să anticipeze lucruri de neanticipat. O ceată de visători în lumina zilei.

Ştiam de asemenea că Universitatea Craiova e o echipă magică de fotbal, iar Rodion numărul 9 Cămătaru era pentru mine ceea ce fusese Viracocha pentru cultura încă. Deşi în anul 1989 cariera lui se

apropia de sfârşit, cu o Gheată de Aur în palmares umbrită de interesele conducerii de stat.

În mod sigur ştiam cine e Gorbaciov, dar personajele ruseşti nu aveau cum să fie preferatele noastre. Nu ştiam, însă, că, în acest caz, ar fi trebuit să fie, de vreme ce în acel moment Gorbaciov era una din figurile cheie ale eliberării noastre de sub comunism. Se auzeau unele zvonuri, dar era o informaţie greu de crezut în acele condiţii.

Sunt oameni care susţin că, teoretic, principiile comunismului sunt, totuşi, bune. Spune-le milioanelor de victime, milioanelor de vieţi călcate în picioare, spune-i unei jumătăţi de secol de istorie neagră: nu ştiu ce s-a întâmplat, teoria era bună. Dacă de fiecare dată ea a dus la crimă, la teroare, la batjocorirea drepturilor omului, la privarea de libertăţi civile, la umilinţă şi la înfometare înseamnă că teoria a fost greșită. Nici măcar teoria n-a fost bună, premisa că toţi oamenii pot fi egali e o monstruozitate care merge împotriva legilor naturale. Numai moartea ne face pe toţi egali, dar egali cu zero. Comunismul a făcut în România în jur de un milion de victime, incluzând morţii din Revoluţie. Dacă e să-i socotim şi pe cei un milion şi jumătate de români morţi în ţinuturile din nord însușite de eliberatorul rus, se fac aproximativ două milioane şi jumătate de victime. Aproximativ, pentru că, deşi comuniştii erau nişte hârţogari maniaci, în această privinţă nu prea şi-au dat silinţa, astfel că nu există o statistică oficială.

Şi tot aici ar mai fi de spus că în nicio ţară a acestei lumi comunismul nu s-a instaurat în pace şi armonie, ci cu măsluiri şi cu violenţă şi cu abuzuri, statul şi toate instituţiile lui fiind confiscate pe faţă şi aservite Partidului în scopul controlului. Încă o dată: în nicio ţară.

La 37 de ani, ora 6 seara mă găseşte în trafic, la volanul unui Opel gri, în Piaţa Victoriei din Bucureşti; mă întorc spre casă de la birou. Ascult Malaria sau Cabaret Voltaire sau The Stranglers, ţin la îndemână acest declanşator nostalgic care mă pune în starea necesară pentru a putea scrie această carte. Şi, deşi mă simt lucid şi inima îmi bate mai cald ca niciodată, mi se pare că am îmbătrânit – o umbră congelată mi se înfăşoară pe minte, o evidenţă ignorată în cea mai mare parte a timpului. Am senzaţia acută că timpul, orb şi surd,

lucrează fără discriminare, aşa că am toate şansele să mor fără glorie. Dar nu pot să nu mă gândesc că, atunci când vor fi mari, fiicele mele, Mara şi Mavi, ar putea citi aceste rânduri şi strădania mea de a povesti evenimentele acelui an ar putea măcar să le amuze, pentru că trecerea timpului schimbă înţelegerea asupra lucrurilor. Sau poate că nervul moralei se păstrează viu în miezul acestor fotografii mişcătoare, pescuite dintr-un timp deja străvechi, pentru a se topi cu un folos cât de mic în conştiinţa unei galaxii necunoscute, viitorul.

respiro2.000 – 2009 All rights reserved